çen şeyhin aleyhinde yazdığı yazılardan oluşan ve sadece birinci cüzü basılmış olan eserin baskı yeri ve tarihi belli değildir. 5. *Ḥanînü'n-Nedîm.* Divanlarından biri olup 1934 yılında Beyrut'ta basılmıştır. Yayımlanmış olmakla birlikte baskı yerleri ve tarihleri belli olmayan *el-Müterâdifât, en-Nihle fi'r-rihle* ve *es-Sâk ʿale's-sâḳ fî mükâbedeti'l-meşâk* adlı eserleri de vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

C. Zeydân, *Meşâhîrü'ş-şark*, Kahire 1902, I, 105-112; a.mlf., *Âdâb* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1957, IV, 220; Serkîs, *Muʿcem*, II, 1850-1851; *Hediyyetü'l-ʿârifîn*, I, 492; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 331-332; Ziriklî, *el-Aʿlâm* (nşr. Züheyr Fethullah), Beyrut 1984, IV, 137-138; Ahmed Emîn, *Züʿamâʾü'l-ıṣlâḥ*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübi'l-Arabî), s. 202-248; Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʾellifîn*, Dımaşk 1376-80/1957-61 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), VI, 151-153; Ömer ed-Düsûkī, *Fi'l-edebi'l-ḥadîs*, Kahire 1961, I, 293-324; Akkâd, *Aʿlâmü'ş-şiʿr*, Beyrut 1970, s. 291-298; Enîs el-Makdisî, *el-Fünûnü'l-edebiyye ve aʿlâmühâ*, Beyrut 1980, s. 401-410; *Mv. A*, II, 1179.

 HULUSİ KILIÇ

ABDULLAH b. NEVFEL

(عبدالله بن نوفل)

Ebû Muhammed Abdullāh b. Nevfel b. Hâris b. Abdilmuttalib b. Hişâm (ö. 63/682 [?])

Sahâbî, Medine kadısı.

Dedesi Hâris, Hz. Peygamber'in en büyük amcası olup kendisi ashap arasında Peygamber'e en çok benzeyenlerden biri idi. Muâviye'nin 662 yılında Medine'ye vali tayin ettiği Mervân b. Hakem tarafından Medine kadılığına getirildi. Muâviye, 669'da Mervân b. Hakem'i görevden alıp valiliğe Saîd b. Âs'ı tayin edince yeni vali Abdullah b. Nevfel'i vazifesinden uzaklaştırdı ve yerine Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf'ı tayin etti. Ebû Hüreyre'nin Abdullah b. Nevfel için, "O, İslâm'da gördüğüm ilk kadıdır" dediği rivayet edilir. İmam Mâlik de bu görüştedir. Halbuki gerek Hz. Peygamber'in, gerekse Hulefâ-yi Râşidîn'in daha önce birçok şehirlere kadılar tayin ettiği bilinmektedir. Ayrıca Medine'de Ebû Bekir zamanında Ömer'in, Ömer zamanında Ebü'd-Derdâ'nın, Osman zamanında da Mugîre b. Nevfel b. Hâris'in kazâ işleriyle görevlendirildiklerine dair kaynaklarda kesin bilgiler vardır.

Abdullah b. Nevfel'in yaklaşık sekiz yıl süren Medine kadılığından sonra başka bir görevde bulunup bulunmadığı hususunda kaynaklarda bilgi yoktur. Onun ölüm tarihiyle ilgili olarak da değişik rivayetler vardır. Muâviye'nin halifeliğinin (661-680) son yıllarında veya 63 (682) yılında Harra Vak'ası'nda vefat ettiği nakledilmektedir. Şu hususu da belirtmek gerekir ki bazı kaynaklar, 84 (703) yılında vefat eden yeğeni Abdullah b. Hâris el-Hâşimî ile Abdullah b. Nevfel'i karıştırırlar ve bu yüzden onun ölümünü de 84 (703) olarak gösterirler. Abdullah'ın rivayet ettiği herhangi bir hadise kaynaklarda rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, IV, 45; V, 21-22; İbn Kuteybe, *el-Maʿârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Kahire 1981, s. 127, 588; Taberî, *Târîḫ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70 → Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), V, 172, 232; XI, 628-629; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 407-408; a.mlf., *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1399/1979, III, 420, 460; IV, 121; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 377; III, 453-454; Ziriklî, *el-Aʿlâm*, Kahire 1373-78/1954-59, IV, 287; Fahreddin Atar, *İslâm Adliye Teşkilâtı*, Ankara 1979, s. 19-22.

 AHMET ÖZEL

ABDULLAH b. OSMAN b. AFFÂN

(عبدالله بن عثمان بن عفان)

(ö. 6/627)

Hz. Peygamber'in torunu.

Hz. Osman'ın, Peygamber'in kızı Rukıyye'den doğan oğlu Abdullah, bulûğ çağına ermeden Peygamber'i gören müslüman çocukların da sahâbî sayılacağını kabul edenlere göre sahâbedendir.

Babası Osman'la annesi Rukıyye, Hz. Peygamber'in tavsiyesi üzerine nübüvvetin beşinci yılı receb ayında Habeşistan'a göç ettiler. Abdullah'ın bu yolculuk sırasında dünyaya geldiği rivayet edilirse de kesin değildir. Hicretin dördüncü yılında (625-26) altı yaşında öldüğüne dair rivayet esas alınırsa, onun hicretten iki yıl önce doğmuş olması gerekir. Adını bizzat Hz. Peygamber'in koyduğu rivayet edilir. Babası Hz. Osman ona nisbetle Ebû Abdullah künyesini almıştır. Yüzünü bir horozun gagalaması sonucu yüzü ve gözleri şişerek hastalandı ve bu hastalıktan kurtulamayarak öldü. Cenaze namazını Hz. Peygamber kıldırdı, babası da onu kabre koydu. Mezar taşını ise Resûlullah dikmiş ve torununun ölümünden dolayı ağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, II, 54; VII, 36; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 335; İbn Hacer, *el-İṣâbe* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1390-92/1970-72, V, 20; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1981, IV, 133.

 MÜCTEBA UĞUR

ABDULLAH b. ÖMER b. HATTÂB

(عبدالله بن عمر بن الخطاب)

Ebû Abdirrahmân Abdullāh b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/692)

Hz. Ömer'in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sâhâbîden ve abâdile* den biri.

İbn Ömer diye de anılan Abdullah, nübüvvetin üçüncü yılında Mekke'de doğdu. Hz. Peygamber'in zevcesi Hafsa ile ana baba bir kardeştir. Babasıyla birlikte müslüman oldu, yine onunla birlikte Medine'ye hicret etti. Babasından önce hicret ettiği de rivayet edilmektedir. On üç yaşında iken Uhud Savaşı'na katılmak istedi; fakat Hz. Peygamber henüz çok genç olduğunu söyleyerek izin vermedi. Bedir Savaşı'na da aynı sebeple kabul edilmediği rivayet edilir. On beş yaşına girince Peygamber'in izniyle Hendek Savaşı'na katıldı. Bey'atürrıdvân* da, Hayber ve Mekke fethi ile Huneyn Gazvesi'nde bulundu. Ayrıca Suriye ve Irak fetihlerine, Yermük ve Nihâvend savaşlarına, Mısır'ın fethine katıldı. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu İstanbul seferine (49/669) iştirak eden Abdullah (bk. Taberî, V, 232; *el-Kâmil*, III, 459), müslümanlar arasında çeşitli fitnelere yol açan savaşlardan ve hadiselerden hep uzak durmuştur. Hz. Ali'ye ve Yezîd b. Muâviye'ye herkes biat edip de icmâ* meydana geldikten sonra biat etmesi, onun siyasî olaylar karşısındaki temkinli tavrını gösterir. Bununla beraber Hz. Ali'nin yanında onun muhalifleriyle (el-fietü'l-bâğıye) savaşmadığı için hayatının son döneminde pişmanlığını belirtmiştir (bk. *el-İstîʿâb*, II, 345). Haccâc'a karşı savaşmadığından dolayı da böyle bir pişmanlık duygusuna kapıldığı rivayet edilir (bk. *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, III, 232). Babasının, hilâfet yükünü Ömer ailesinden

bir kişinin omuzlamasını yeterli görmesi ve kendisinden sonraki halifeyi seçecek heyette oğlunun sadece müşavir sıfatiyle bulunup halifeliğe talip olmaması konusundaki tavsiyesine uydu. Esasen oğlunun uysal karakterini iyi bilen Hz. Ömer, onu hilâfet gibi ağır bir sorumluluğu gerektiren görevi taşıyacak güce sahip bulmamıştı (bk. *el-Kâmil*, III, 65-66). Nitekim Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra halife olması için teklifler almış, Hakem Vak'ası'nın cereyan ettiği gün Hz. Ali ve Sa'd b. Ebû Vakkas gibi adaylara rağmen, Ebû Mûsâ el-Eş'arî tarafından en uygun halife adayı olarak gösterilmiş ve Yezîd b. Muâviye'nin ölümünden sonra da büyük bir çoğunluk tarafından halife olması istenmiştir; fakat o muhalifleri üç kişi bile olsa, bu yüzden kan dökülmesine razı olamayacağını söyleyerek bu teklifleri reddetmiştir. Ayrıca, Hz. Ali'nin kendisini Şam valiliğine tayin etme hususundaki ısrarlarına rağmen bu görevi de kabul etmemiştir. L. Veccia Vaglieri, Abdullah b. Ömer'in hilâfet konusundaki tutumunu takdir edemeyerek onu dar görüşlü olmakla itham eden Lammens'in kanaatine iştirak etmemekle insaflı davranmıştır (bk. *EI²*, I, 55).

Abdullah b. Ömer, fitneye yol açmamak düşüncesiyle, tutumlarını beğenmese bile, devlet idaresine hâkim olan kişilerin arkasında namaz kılmaya devam edeceğini ifade ederdi. Bununla beraber, onların dinî konulardaki ihmallerine göz yummaz, hatalarını yüzlerine karşı söylemekten çekinmezdi. Nitekim bir hutbede Abdullah b. Zübeyr'i Kur'ân-ı Kerîm'i tahrif etmekle suçlayan Haccâc'a, "Yalan söylüyorsun! Bunu ne o yapardı, ne de böyle bir şey yapmaya senin gücün yeter" diye çıkışmıştır (bk. İbn Sa'd, IV, 184). Yine bir defasında uzun konuşmasıyla ikindi namazını geciktiren Haccâc'ı, "Güneş seni beklemez" diye uyarmıştı. Rivayete göre İbn Ömer'in bu ikazı Haccâc'ı çok öfkelendirmiş, hatta bu yüzden ona karşı suikast hazırlamaya bile teşebbüs etmişti. Nitekim 73 (693) yılı hac mevsiminde Mina'da bulunduğu sırada, biri elindeki mızrağı onun ayağına düşürüp yaralanmasına sebep olmuştu. Daha sonra hasta yatağında kendisini ziyarete gelen ve bu olaya meydan veren kimseyi ele geçirdiği takdirde öldüreceğini söyleyen Haccâc'a İbn Ömer, silâh taşınması yasak olan Harem bölgesine silâh sokulmasına izin vermek suretiyle bu olaya kendisinin sebep olduğunu söylemiştir (bk. Buhârî, "ʿÎdeyn", 9). Onu yaralayan mızrağın zehirli olduğuna dair rivayetler de vardır.

Hz. Peygamber'in kayınbiraderi olması, ona Resûl-i Ekrem'in yakın çevresinde bulunma imtiyazını sağlamıştır. Bu sebeple Resûlullah'ın, birçok sahâbînin görüp duyma imkânını bulamadığı davranış ve sözlerinin müslümanlara intikal etmesine yardım etti. Rivayet ettiği 2630 hadis ile Ebû Hüreyre'den sonra en çok hadis rivayet eden yedi sahâbînin (**el-müksirûn***) ikincisi oldu. Bu hadisleri, başta Hz. Peygamber olmak üzere, babası Ömer, ablası Hafsa, ayrıca Hz. Ebû Bekir, Osman, Âişe, Zeyd b. Sâbit, Bilâl ve Abdullah b. Mes'ûd gibi ileri gelen sahâbîlerden dinleyip öğrendi. Rivayetlerinin 168'i hem Buhârî hem Müslim'de mevcut olup ayrıca 81'i *Ṣaḥîḥ-i Buḫârî*'de, 31'i de *Ṣaḥîḥ-i Müslim*'de bulunmaktadır. İbn Ömer'in en önemli özelliklerinden biri de hadisleri Hz. Peygamber'den duyduğu lafızlarla rivayet etmeye son derece dikkat etmesi, bunların benzer kelimelerle değiştirilmesine asla izin vermemesidir. Geniş hadis bilgisine rağmen bu titizliğinden dolayı ihtiyatla hadis rivayet ederdi. Onunla birlikte Medine'ye kadar yolculuk yapan Mücâhid ve yanında bir yıl kalan muhaddis Şa'bî, bu süre içinde sadece bir hadis rivayet ettiğini söylerler. "Altın zincir" (**silsiletü'z-zeheb***) adı verilen en sahih isnad, Buhârî'ye göre, İbn Ömer'den âzatlı kölesi Nâfi'in, ondan da İmam Mâlik'in rivayet ettiği hadis senedleridir. Onun önde gelen hadis talebeleri Abdullah b. Abbas, Câbir b. Abdullah gibi sahâbîlerle Enes b. Sîrîn, Hasan-ı Basrî, Saîd b. Müseyyeb, Nâfi', Mücâhid, Tâvus gibi meşhur tâbiîlerdir.

Ashabın fakihleri arasında da mümtaz bir yeri olan Abdullah, en çok fetva veren yedi sahâbîden (**el-fukahâü's-seb'a***) biridir. Altmış yıl boyunca fetva vermiştir. Özellikle sahâbenin yaşlıları vefat ettikten sonra insanların fetva için baş vurdukları kişilerin başında İbn Ömer ve İbn Abbas gelmekteydi. Abdullah b. Ömer fetva verirken önce Kitâb'a, sonra Sünnet'e baş vurur,. bu kaynaklarda aradığı hükmü bulamazsa ileri gelen sahâbenin ittifak ettiği ictihadlara göre hareket ederdi. Sahâbe arasında görüş birliği bulunmayan konularda dilediğinin ictihadını seçer, herhangi bir ictihadın mevcut olmadığı durumlarda ise meseleyi daha çok kıyas yoluyla çözerdi. Hz. Ömer'in fıkhî kanaatlerinin büyük ölçüde tesiri altında kaldığı ve onun hükümleriyle amel ettiği görülmektedir. Ancak ictihadına uymayan konularda babasına muhalefet etmekten de çekinmemiştir (bk. Kal'acî, s. 33-39). Kesin kanaat sahibi olmadığı hususlarda fetva vermekten son derece sakındığı bilinmektedir. Bir defasında bilmediği bir meselede kendisinden ısrarla fetva isteyen birine, "İbn Ömer böyle fetva verdi diyerek sırtımızın cehennem köprüsü haline getirilmesini mi istiyorsun?" diye çıkışmıştır. Yanlış fetva vermek suretiyle günaha girmekten korktuğu için Halife Osman'ın kadılık teklifini kabul etmemiştir. Fıkhın hemen her dalında vermiş olduğu fetvalar Muhammed Revvâs Kal'acî tarafından konularına göre alfabetik olarak tasnif edilip neşredilmiştir (*Mevsûʿatü fıḳhi ʿAbdillâh b. ʿÖmer*, Beyrut 1406/1986).

Kaynakların ittifakla belirttiğine göre, Hz. Peygamber'in hayat tarzına harfi harfine uyma ve onun emirlerini aynen yerine getirme hususunda ashâb-ı kirâm içinde İbn Ömer'in müstesna bir yeri vardır. Abdullah bir gün, gördüğü bir rüyayı Hz. Peygamber'e tâbir ettirmeyi arzu etmiş, ablası Hafsa'nın aracılığı ile rüyasını Resûl-i Ekrem'e arzetmiş, onun, "Abdullah ne iyi insan, bir de gece namazı kılsa!" (Buhârî, "Feżâʾilü aṣḥâbi'n-Nebî", 19) demesi üzerine, o günden itibaren gece namazını hiç terketmemiştir. Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra ona olan sevgisinden dolayı namaz kıldığı yerleri öğrenip oralarda namaz kılar, yürüdüğü yollarda yürür, gölgelendiği ağaçların altında oturur, kurumasınlar diye onları sulardı. Abdullah'ın bu halini görüp yadırgayanlar bile olurdu. Hz. Peygamber'in selâmlaşma konusundaki buyruklarını yerine getirme hususunda son derece titiz davranırdı. Bundan dolayı hiçbir işi olmadığı halde sadece müslümanlarla selâmlaşmak için sokağa çıkar, büyük küçük karşılaştığı herkese selâm verirdi.

Abdullah b. Ömer ashâb-ı kirâmın ileri gelen zenginlerindendi. Servetinin fazla birikmesine meydan vermez, eline geçeni yoksullara dağıtırdı. Devlet adamlarının verdiği armağanları Allah'ın kendisine gönderdiği rızık olarak kabul eder, bazan bunların tamamını aynı gün fakirlere verirdi. Sahip olduğu şeyler içinde en çok beğendiklerini, Allah yolunda kurban edilmek veya sadaka ola-

rak verilmek üzere ayırırdı. Hatta, aşırı sevgi duymaya başladığı câriyesini hemen âzat ettiği ve onu diğer âzatlılarından biriyle evlendirdiği rivayet edilir. Kölelerine çok iyi davranırdı. İyi halini gördüğü ve bilhassa namaz kıldığını öğrendiği bütün kölelerini âzat etmeye başlayınca, onların sırf bu maksatla camiye gittiklerini kendisine bildiren dostlarına, "Bizi Allah ile aldatmak isteyenlere aldanmaya razıyız" diye cevap vermiştir. Kibir duygusuna kapılma endişesiyle sade giyinir ve ayrıca az yemek yerdi. Soğukkanlı, yumuşak huylu olduğu için Hz. Peygamber'e benzetilirdi. Peşine takılarak kendisine hakaret eden bir adama ağzını açıp tek kelime söylememiş, sadece evine girerken, "Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz" demekle yetinmiştir. İbn Ömer'in fazilet bakımından tıpkı babası gibi olduğunu söyleyen Ebû Seleme b. Abdurrahman, "Ömer'in yaşadığı devirde onun benzerleri vardı; fakat Abdullah'ın zamanında onun gibisi yoktu" demiştir.

İbn Ömer orta boylu, iri yapılı ve esmer tenliydi. Saçları omuzlarına dökülecek kadar uzundu. Sakalını sarıya boyar, Hz. Peygamber'in de öyle yaptığını söylerdi. Kardeşleri arasında babasına en çok benzeyenin Abdullah olduğu rivayet edilir. Seksen beş (veya seksen yedi) yaşlarında Mekke'de vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, IV, 142-188; Buhârî, "ʿÎdeyn", 9, "Feżâʾilü aṣḥâbi'n-Nebî", 19; Müslim, "Feżâʾilü'ṣ-ṣaḥâbe," 139-140; Tirmizî, "Aḥkâm", 1; Taberî, *Târîḫ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70, II, 477, 505; III, 292-296; IV, 115, 117, 227-229, 269, 270, 341, 428, 431, 432, 460; V, 58, 68-69, 232, 342-343, 536; Ebû Nuaym, *Ḥilyetü'l-evliyâʾ*, Kahire 1394-99/1974-79, I, 292-314; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb* (*el-İṣâbe* içinde), Kahire 1328, II, 341-346; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 340-345; a.mlf., *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 — Beyrut 1399/1979, II, 151; III, 9, 51, 65-66, 459; IV, 363; Zehebî, *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, Haydarâbâd 1375-77/1955-58 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), I, 37-40; a.mlf., *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, III, 203-239; İbnü'l-Cezerî, *Ġāyetü'n-nihâye* (nşr. G. Bergstraesser), Kahire 1351-52/1932-33, II, 437; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 347-350; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, V, 328-330; Muhammed Revvâs Kal'acî, *Mevsûʿatü fıḳhi ʿAbdillâh b. ʿÖmer*, Beyrut 1406/1986, s. 33-39; K. V. Zettersteen, "Abdullah", *İA* 39; L. V. Vaglieri, "ʿAbd Allâh b. ʿUmar b. el-Khaṭṭab", *EI²* (Fr.), I, 55-56.

 M. Yaşar Kandemir

ABDULLAH PAŞA, Kölemen
(1851-1937)

Osmanlı müşiri ve Harbiye nâzırı.

Trabzon'da doğdu. Babası Rüstem Bey, Türk Kölemenleri'nden olup Mısır ordusu süvari miralaylığında bulundu. Abdullah, Mekteb-i Sultânî'yi bitirdikten sonra Harbiye'ye girdi ve kurmay yüzbaşı olarak 1881'de orduda görev aldı. Hicaz ve Mısır'da önemli askerî vazifelerde bulundu; ardından İstanbul'a dönerek Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde hocalık yaptı. Bu arada Von der Goltz Paşa'nın tercümanı ve yardımcısı oldu. Viyana askerî ataşeliğine tayin edildikten sonra feriklik rütbesini aldı ve Anadolu'daki Ermeni isyanını bastırmakla görevlendirildi; ardından da Musul valiliğine getirildi. Daha sonra birçok defa geçici elçilik görevleriyle yurt dışına gönderildi. 1904'te Mâbeyn Erkân-ı Harbiye reisi olarak rütbesi müşirliğe yükseltildi. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Dördüncü Ordu kumandanı oldu. 1910'da rütbesi birinci ferikliğe indirildi. 1911'de yeni kurulan kolordu teşkilâtı sebebiyle birinci redif müfettişliğine getirilince istifa etti. Ancak bir süre sonra Arnavutluk'ta toplanan ordunun kumandanlığına, ardından da Anadolu Garp Ordusu kumandanlığına getirildi. Balkan devletlerine karşı savaş ilân edilmesi fikrine katılmadığı halde, Doğu Trakya Şark Ordusu kumandanlığını istemeyerek de olsa üstlendi. 1912'de Bulgarlar karşısında Lüleburgaz ve Kırklareli'nde başarısızlığa uğrayarak Çatalca'ya geri çekildi ve ardından emekliye sevkedildi. Mütareke yıllarında Sadrazam Tevfik Paşa kabinesinin Harbiye nâzırlığına getirildi; ancak kısa süre sonra bu vazifeden ayrıldı. 1937'de İzmir'de öldü. Goltz Paşa ile birlikte yaptığı istikşaf haritaları ile Balkan Harbi'ne ait hatıraları basılmıştır (İstanbul 1336).

Kölemen Abdullah Paşa

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Esad, *Mir'ât-ı Mekteb-i Harbiyye*, İstanbul 1310, s. 552 vd.; Abdullah Paşa, *1328 Balkan Harbinde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Hâtırâtı*, İstanbul 1336; Y. Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, II/1, s. 383-388, 390-391; II/4, s. 245; Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, Ankara 1984, s. 58-59, 163, 171; İ. Alâettin Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 4.

 (DİA)

ABDULLAH er-RÂZÎ
(عبدالله الرازى)

Ebû Muhammed Abdullāh
b. Muhammed b. Abdillâh
er-Râzî eş-Şa'rânî
(ö. 353/964)

Çetin riyâzetiyle tanınan sûfî.

Kaynaklarda hayatına dair pek az bilgi vardır. Aslen Reyli olup Nîsâbur'da doğup büyümüş, Cüneyd-i Bağdâdî ve Ebû Abdullah el-Bûşencî gibi meşhur sûfîlerin sohbetinde bulunmuştur. Özellikle Ebû Osman el-Hîrî'nin gözde müridlerinden biriydi.

Abdullah er-Râzî'nin başından geçen bir olaydan sonra alçak gönüllülüğü düstur edindiği kaynaklarda zikredilmektedir. Sohbetlerinde bulunduğu şeyhlerden çok faydalanmış, bu sayede ahlâkî ve mânevî hayatını düzene koymuştur. Ayrıca, ruhen arınıp daha yüksek mânevî mertebelere ulaşabilmek için çetin bir riyâzet uygulamıştır. Bütün bunlar, **müşahede*** sahibi bir sûfî olmasını sağlamış, tasavvuf çevreleri de onu Nîsâbur'da yetişen ünlü şeyhler arasında saymışlardır.

Zehebî, onun Hakîm et-Tirmizî'nin sohbetlerine katıldığını ve kendisinden Hâkim ile Sülemî'nin hadis rivayet ettiğini belirtmektedir. Nisbe, künye ve adlarındaki benzerlik sebebiyle ekseriya Abdullah el-Harrâz (ö. 310/922) ile karıştırılmıştır.